

EBÜ BEKİR**b. ABDULLAH el-AYDERÜS**

(أبو بكر بن عبدالله العيديروس)

Ayderüsiyye tarikatının kurucusu,
Aden'in en büyük velisi
ve mânevî koruyucusu kabul edilen
Yemenli mutasavvıf
(bk. AYDERÜS; AYDERÜSİYYE).

EBÜ BEKİR b. ABDURRAHMAN

(أبو بكر بن عبدالرحمن)

Ebü Abdurrahmân Ebü Bekr
b. Abdurrahmân b. Hâris
b. Hişâm el-Mahzûmî
(ö. 94/713)

Medineli tâbiî,
fakih ve muhaddis.

Hız. Ömer'in halifelîği döneminde (634-644) doğdu. Hem adının hem künyesinin Ebü Bekir, adının Muhammed veya Mugîre, künyesinin Ebü Abdurrahman olduğu şeklinde çeşitli rivayetler vardır. En kuvvetli ihtimal adının Ebü Bekir, künyesinin Ebü Abdurrahman olmasıdır. Muhammed ve Mugîre ise kardeşlerinin isimleridir. Ebü Bekir'in dedesi Hâris b. Hişâm, Kureys'in kollarından Benî Mahzûm'a mensup seçkin bir sahâbi olup Ebü Cehil'in anne bir kardeşidir. Babası Abdurrahman, Hız. Peygamber hattâta iken doğan ve Hız. Osman zamanında mushaf nüshalarının çoğaltılmasıyla görevlendirilen heyetin içinde yer alan bir tâbiî, annesi ise Lüeyoğulları'ndan Fâhite bint Inebe'dir. Cemal Vak'asında Hz. Ali'ye karşı savaşan orduya katılmak isteyen Ebü Bekir yaşî küçük olduğu için askere alınmamıştır.

Hadis âlimleri yetiştiren bir aileye mensup olan Ebü Bekir iyi bir tahsil görmüş, hadis ve fıkıh alanında devrinin sayılı otoriteleri arasına girmiştir. Başta babası olmak üzere Hız. Âişe, Ümmü Seleme, Ümmü Ma'kıl, Esmâ bint Umeyy, Ammâr b. Yâsir, Ebü Mes'ûd el-Bedrî, Ebü Hüreyre, Mervân b. Hakem, Ebü Râfi' gibi birçok seçkin sahâbi ve tâbiîden hadis dinlemiştir. Kendisinden de oğulları Abdullah, Abdülmelik, Ömer ve Seleme'nin yanı sıra Amr b. Dînâr, Mücâhid b. Cebr, Ömer b. Abdülazîz, Şa'bî, Zührî gibi pek çok âlim hadis rivayet etmiştir. Kaynaklar, *Kütüb-i Sitt'e*'de rivayetleri bulunan, naklettiği hadislerin çoğu kazâ ve ahkâmla ilgili olan Ebü Bekir'in sika* bir râvi sayıldığını kaydetmektedir.

Ebü Bekir bir görüşe göre, İmam Mâlik'in ilmî silsilesi arasında sayılan ve Medineli yedi fakih (fukahâ-i seb'a*) diye anılan âlimlerdendir. Bunlar arasında sayılıp sayılmaması bir yana, özellikle Medine'de ashtan sonraki dönemin ilim ve fetva mercii konumuna gelen sayılı tâbiîden biri olduğu hususunda şüphe yoktur. Nitekim Medine Valisi Ömer b. Abdülazîz'in danışma meclisinde yer alan on fakihten biriydi.

Her gün oruç tuttuğu ve çok namaz kıldığı için kendisine "Kureys'in rahibi (zâhidi)" lakabı takılan Ebü Bekir'in ilmiyle amel eden, iç temizliği yanında dış güzelliğine de önem veren, emanete riayette çok titiz davranan bir kimse olduğu kaydedilmektedir. Sultanlarla sık sık görüşen âlimlerin onlara ilimleriyle faydalı olacakları inancında olan Ebü Bekir'in devrindeki devlet adamlarıyla yakınlık kurduğu bilinmektedir. Meselâ Halife Abdülmelik b. Mervân kendisine çok saygı gösterip ikramda bulunmuş, oğulları Velîd ve Süleyman'a da aynı şekilde davranmalarını vasiyet etmiştir.

Ömrünün sonlarına doğru gözlerini kaybeden Ebü Bekir'in vefat tarihi olarak 93 (712) ve 95 (714) yıllarını verenler varsa da kaynakların çoğunluğuna göre, içinde çok fakih öldüğü için "senetü'l-fukahâ" denilen 94 (713) senesinde vefat etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 207-209, 444; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 695; Zübeyrî, *Nesebü Kureys*, s. 303-304; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât (Zekkâr)*, II, 611; Ahmed b. Hanbel, *el-İlel (Koçyiğiti)*, I, 404; II, 141, 179, 350; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IX, 9; a.m.f., *et-Târîhu's-şâgîr*, I, 226, 232, 235; İclî, *es-Sikât*, s. 492; Fesevî, *el-Ma'rifetü'l-târîh*, I, 233, 352, 353, 401, 425-426, 472, 558, 559, 693, 714; III, 435; Ebü Zür'a ed-Dimaşki, *Târîh* (nşr. Şükrullah Ni'metullah el-Kücânî), Dimaşk 1980, I, 314, 406, 591; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 560; Ebü Nuaym, *Hilye*, II, 187-188; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 145; Şirâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, s. 42; İbn Kudâme, *et-Tebyîn fi ensâbi'l-Kureşiyîn* (nşr. M. Nâif ed-Düleymî), Beyrut 1408/1988, s. 359; Nevevî, *Tehzîb*, 1/2, s. 194-195; İbn Hallikân, *Ve-feyât*, I, 282-283; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 416-419; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 63-64; Safedî, *el-Vâfi*, X, 235-236; İbn Kesir, *el-Bidâye*, IX, 115-116; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 30-32.

M. ÖZGÜ ARAS

EBÜ BEKİR b. AYDOĞDU

(bk. İBNÜ'L-CÜNDİ).

EBÜ BEKİR b. AYYAŞ

(أبو بكر بن عياش)

Ebü Bekr Şu'be b. Ayyaş
b. Sâlim el-Esedî el-Küffî
(ö. 193/809)

Yedi kıraat imamından Âsım'ın
meşhur iki râvisinden biri.

Kendisine dayanan bir rivayete göre 95 (713) yılında doğdu. Esedoğulları'ndan Vâsil b. Hayyân'ın mevlâ* olduğu için Esedî nisbesini alan Ebü Bekir, buğday ticareti yapması sebebiyle "Hannât" lakabıyla da anılmıştır.

Kıraat ilmini Âsım'dan öğrendi. Bu konuda kendisi, Kur'an'ı beşer âyetlik bölümler halinde Âsım'dan öğrenip üç defa hatmettiğini, onun dışında hiç kimse den Kur'an ve kıraat dersi almadığını söylemekte, yaklaşık üç yıl (başka bir rivayete göre yedi yıl) bu maksatla hocasının yanına gidip geldiğini anlatmaktadır. Âsım, Ebü Abdurrahman es-Sülemî'den öğrendiği kıraati Hafs b. Süleyman'a, Zir b. Hubeys'ten öğrendiği kıraati de Ebü Bekir'e okuttuğunu söylediğine göre (Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ*, I, 92) Ebü Bekir'in kıraat rivayetindeki senedi Âsım-Zir b. Hubeys-Abdullah b. Mes'ûd-Hız. Peygamber olarak ortaya çıkmaktadır. Onun Atâ b. Sâib ve Eslem el-Minkârî'den de kıraat okuduğu rivayet edilmişse de Zehebî bu rivayetin senedini zayıf görmektedir (a.g.e., I, 137-138). Ebü Bekir hadis ilminde ise başta kıraat hoca-sı Âsım olmak üzere Ebü İshak es-Sebî, Humeyd et-Tavîl, A'meş, Habîb b. Ebü Sâbit, Hişâm b. Urve gibi âlimlerden rivayette bulundu. Kendisinden de Abdullah b. Mübarek, Vekî, Ebü Dâvûd et-Tayâlisî, Ahmed b. Hanbel, Ebü Bekir b. Ebü Şeybe vb. tanınmış muhaddisler hadis rivayet etmişlerdir. Diğer taraftan Yahyâ el-Uleymî, Ebü Yûsuf el-A'sâ, Abdülhamid b. Sâlih el-Bürümî, Hafs ed-Dürî ve kıraat-i seb'a imamlarından Kisâi başta olmak üzere pek çok kişi ondan kıraat öğrendi. Ancak Ebü Bekir, ölümüne yaklaşık yirmi yıl kala kıraat okutmayı bırakıp bu ilme ait ihtilâfları (vecihler) rivayet etmekle meşgul oldu. Yahyâ b. Âdem de bunları yazıya geçirdi ve bu çalışma Âsım kıraatinin yazılı kaynaklarından birini teşkil etti (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VIII, 505).

Ebü Bekir, devrinin yaygın anlayışına göre çeşitli hocalardan ders almak yeri-